

บทความเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม การรักษาวินัย ประมวลจริยธรรม
และจรรยาบรรณวิชาชีพให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ตามโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการรักษาวินัย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

กลุ่มกฎหมายและคดี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต ๒
ครั้งที่ ๑ เดือน ตุลาคม ๒๕๖๗

วิสัยทัศน์

“องค์กรคุณภาพ พัฒนาการศึกษาสู่สังคมนวัตกรรมการเรียนรู้ สร้างคนดี มีความสุข”

อุทาหรณ์คดีปกครอง

ลาไป “ปฏิบัติธรรม” นำมาขดเชยผลการ “ปฏิบัติงาน” ได้หรือไม่ ?

โดย นายปกครอง

(บทความเผยแพร่ในสื่อฐานเศรษฐกิจ คอลัมน์ “อุทาหรณ์จากคดีปกครอง”)

จิตตสส ทมโล สารุ : การฝึกจิตเป็นความดี

จิตต์ ทนต สุขาวห : จิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้

จิตต์ รกเขต เมธาวี : ผู้มีปัญญาพึงรักษาจิต

พุทธศาสนสุภาษิตที่นายปกครองยึดถือเป็นแนวทางในการฝึกตนท่ามกลางกระแสโลก ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันสูง และมีภาวะความเครียดสะสม อาจทำให้หลาย ๆ ท่าน เมื่อมีโอกาสดูอย่างฝึกจิต ทำสมาธิ หรือปฏิบัติธรรม เพราะนอกจากจะทำให้จิตใจสงบและมีสติในการใช้ชีวิตแล้วยังส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นอีกด้วยนะครับ

วันนี้ก็มีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการลาไปฝึกจิตเจริญปัญญาของอาจารย์ผู้หนึ่งท่านหนึ่งที่สอนด้านปรัชญาและศาสนา ซึ่งได้ใช้สิทธิลาไปถือศีลและปฏิบัติธรรมเป็นเวลา ๓ เดือน เป็นเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ไม่มีผลงานตามข้อตกลงและไม่ได้เลื่อนเงินเดือน โดยอาจารย์ท่านนี้เห็นว่า การลาไปปฏิบัติธรรมถือเป็นการปฏิบัติงานและทำนุบำรุงศาสนา ผู้ประเมินควรนำมาขดเชยคะแนนด้านงานสอนให้กับตน ข้ออ้างเช่นนี้จะรับฟังได้หรือไม่ เชื่อว่าหลาย ๆ ท่านก็อยากจะทราบ กรณีหากมีการลาไปปฏิบัติธรรม เพื่อฝึกจิตเช่นกัน

เหตุของคดีเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่... รศ.ท่านหนึ่งซึ่งเป็นอาจารย์สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง ได้รับอนุมัติให้ลาไปถือศีลและปฏิบัติธรรมตามมติคณะรัฐมนตรี (เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐) ซึ่งให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นสตรีมีสิทธิไปถือศีลและปฏิบัติธรรม เป็นเวลา ๓ เดือน โดยไม่ถือเป็นวันลา และต่อมาได้ลาออกจากราชการตามโครงการเกษียณอายุ ก่อนกำหนด โดยที่ไม่ได้รับการเลื่อนเงินเดือนในรอบที่ลาไปปฏิบัติธรรมดังกล่าว อันมีผลต่อการคำนวณบำนาญ

หลังจากทราบว่าตนไม่ได้เลื่อนเงินเดือน อาจารย์ยังยื่นเรื่องร้องทุกข์และผู้มีอำนาจพิจารณา มีคำวินิจฉัยเพิกถอนผลการประเมินและให้ดำเนินการประเมินใหม่ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาจารย์รายนี้ใหม่ ซึ่งภายหลังจากที่อาจารย์ได้กรอกภาระงานและผลการปฏิบัติงานแล้ว ทางภาควิชาแจ้งขอให้ส่งตำราและสื่อการสอน ๘ เรื่อง งานวิจัย ๒ เรื่อง เพื่อประกอบการพิจารณา แต่อาจารย์แจ้งว่าไม่สามารถส่งเอกสารดังกล่าวให้ได้

ภายหลังจากที่คณะกรรมการประเมินได้ประชุมพิจารณาผลงานแล้ว (แบ่งเป็นด้านผลงาน และด้านพฤติกรรม ซึ่งด้านผลงานพิจารณาจาก ๑. การเรียนการสอน ๒. งานวิจัย ๓. งานพัฒนานักศึกษา ๔. งานบริการวิชาการ ๕. งานบริหารและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย และ ๖. อื่น ๆ เช่น ทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม) ทางภาควิชามีหนังสือแจ้งให้อาจารย์ทราบผลประเมินว่าอยู่ในระดับปรับปรุงและไม่ได้เลื่อนเงินเดือน เนื่องจากอาจารย์ไม่ได้สอนในรอบการประเมินที่ผ่านมาและไม่ได้จัดส่งตำราทางวิชาการที่ใช้ประกอบการสอนให้แก่คณะกรรมการประเมิน ทั้งนี้ ยังได้นำการลาไปถือศีลและปฏิบัติธรรมมาคิดเป็นคะแนนในส่วนทำนุบำรุงศาสนาให้แล้ว

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

อาจารย์ได้ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการอุทธรณ์และร้องทุกข์ (ก.อ.ร.) แต่ไม่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา จึงนำคดีมาฟ้องเพื่อขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาเพิกถอนผลการประเมินและให้ดำเนินการประเมินใหม่เฉพาะในหมวดการเรียนการสอน (ตำราและงานสอน) รวมทั้งขอให้คืนสิทธิย้อนหลัง และขอให้มหาวิทยาลัย (ผู้ถูกฟ้องคดี) ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิด ซึ่งต่อมาศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง อาจารย์ (ผู้ฟ้องคดี) จึงยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าว

ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ การที่คณะกรรมการประเมินได้ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดีให้อยู่ในระดับปรับปรุงจนเป็นเหตุให้ไม่ได้เลื่อนเงินเดือน ถือเป็นการกระทำที่ขัดด้วยกฎหมายหรือไม่?

ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า มหาวิทยาลัยได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ และประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ประกาศ ก.พ.อ.) กำหนดแบบประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์แบ่งเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านผลงาน (ร้อยละ ๗๐) และด้านพฤติกรรม (ร้อยละ ๓๐) โดยด้านผลงานจะให้น้ำหนักการเรียนการสอน ๔๐ งานวิจัย ๑๐ ส่วนที่เหลืออย่างละ ๕ โดยผู้ฟ้องคดีซึ่งดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์มีภาระงานตามมาตรฐานขั้นต่ำและตามที่ทำข้อตกลงก่อนการปฏิบัติงานไว้แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ (๑) งานสอนโดยตรง (ต้องบรรยาย ๓ รายวิชา รวม ๓๑.๕ ชั่วโมง/สัปดาห์) และ (๒) งานตำราและสื่อการสอน

เมื่อผู้ฟ้องคดีกรอกผลการปฏิบัติงานในส่วนงานสอนโดยตรงว่า “ไม่มีผลการปฏิบัติงาน” การที่คณะกรรมการประเมินให้คะแนนในส่วนนี้ ๐ คะแนน ถือว่าขัดด้วยกฎหมายแล้ว ส่วนการไปปฏิบัติธรรมโดยสภาพย่อมไม่ใช่ผลงานในด้านการเรียนการสอน ประกอบกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมหาวิทยาลัยก็ไม่ได้กำหนดให้นำการไปปฏิบัติธรรมมาประเมินเป็นผลงานในส่วนการเรียนการสอนได้

ส่วนการที่ผู้ฟ้องคดีกรอกผลการปฏิบัติงานในส่วนงานตำราและสื่อการสอนว่า “มีตำราและสื่อการสอน ๘ ชิ้นงาน” และ “งานวิจัย ๐ ชิ้นงาน” ประธานกรรมการประเมินจึงแจ้งให้ส่งตำราและสื่อการสอน ๘ เรื่อง และงานวิจัย ๒ เรื่อง แต่ผู้ฟ้องคดีได้ส่งให้เฉพาะสำเนาร่างปก ปกใน คำนำเต็ม บทหน้าบางส่วน ของตำราและสื่อการสอน และงานวิจัย โดยไม่มีหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่างานจำนวนดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว การที่คณะกรรมการประเมินให้คะแนนในส่วนงานตำราและสื่อการสอน ๐ คะแนน และงานวิจัย ๓๐ คะแนน จึงขัดด้วยกฎหมายเช่นกัน

ดังนั้น เมื่อรวมผลการประเมินทุกด้านแล้วได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๔๐ ซึ่งอยู่ในระดับปรับปรุงและไม่ได้เลื่อนเงินเดือน จึงถือเป็นการกระทำโดยขัดด้วยกฎหมายและไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของคณะกรรมการประเมินจึงไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แก่ผู้ฟ้องคดี พิพากษายกฟ้อง (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อบ. ๒๕๓/๒๕๖๖)

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

คดีดังกล่าวนับว่าเป็นอุทธรณ์สำหรับข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งประสงค์จะใช้สิทธิลาไปถือศีลและปฏิบัติธรรมตามมติคณะรัฐมนตรีว่า แม้จะได้รับอนุญาตจากหน่วยงาน หรือผู้บังคับบัญชาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงภาระหน้าที่และการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเป็นสำคัญด้วย ดังเช่น กรณีข้างต้นที่อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยใช้สิทธิลาไปถือศีลและปฏิบัติธรรมเป็นเวลา ๓ เดือน ซึ่งมี ภาระงานตามมาตรฐานขั้นต่ำและตามข้อตกลง อันถือเป็นการจัดทำบริการสาธารณะรูปแบบหนึ่งที่โดยสภาพแล้ว การไปปฏิบัติธรรมไม่อาจถือเป็นผลงานในด้านการเรียนการสอน รวมถึงด้านตำราและสื่อการสอน จึงไม่อาจ นำมาชดเชยคะแนนในผลงานสอนได้ สำหรับข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ก็น่าจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน หากมิได้มีข้อกำหนดไว้โดยเฉพาะ ฉะนั้น **ก่อนลาจึงควรมีการวางแผนเกี่ยวกับการทำงานและการส่งผลงาน ร่วมกับผู้บังคับบัญชาเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนครับ**

(ปรึกษาการฟ้องคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ได้ที่ “สายด่วนศาลปกครอง ๑๓๕๕”)

ที่มา ศาลปกครอง

https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/Academic/Academic_๒๕๐๗๒๔_๑๓๕๕๑๖.pdf

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่”

โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการรักษาวินัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ความรู้เกี่ยวกับวินัย และการรักษาวินัย

ความหมายของวินัย

คำว่า "วินัย" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ

ในทางการบริหารนั้น "วินัย" มีความหมายไปในหลายลักษณะ เช่น ลักษณะที่เป็นการควบคุมตนเอง (Self Control) โดยมุ่งพิจารณาวินัยในแง่การพัฒนาตนเอง เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็น และความต้องการ ซึ่งเรียกว่า อัตวินัย (Self Discipline)

วินัยข้าราชการอาจแยกพิจารณาได้เป็น ๒ ความหมายคือ

๑. หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผนความประพฤติที่ทางราชการกำหนดให้ข้าราชการยึดถือและปฏิบัติ

๒. หมายถึง ลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ข้าราชการแสดงออกมาในทางที่ถูกที่ควร เป็นการควบคุมตนเองให้แสดงพฤติกรรมที่ถูกระเบียบ หลักเกณฑ์ หรือแบบแผนที่ทางราชการกำหนดไว้

ดังนั้น วินัยจึงหมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือแบบแผนความประพฤติที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในองค์กรให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกที่ควรที่ราชการพึงประสงค์

การรักษาวินัย

การรักษาวินัย หมายถึง การที่ข้าราชการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางวินัย ตามที่กฎหมายบัญญัติอย่างเคร่งครัด ระมัดระวัง ดูแล ป้องกัน ไม่ฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยง หากพบว่ามีกระทำความผิด ผู้บังคับบัญชาต้องดำเนินการทางวินัยทันที เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่น การรักษาวินัยที่ดีนั้น นอกจากเกิดจากตัวข้าราชการเองที่จะต้องเรียนรู้ สำนึก และตระหนักในหน้าที่แล้ว ผู้บังคับบัญชาก็จะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ดูแล ส่งเสริม และพัฒนาให้ข้าราชการมีวินัยด้วย

บทบาทของผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการรักษาวินัย

- (๑) เสริมสร้างและพัฒนาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้มีวินัย
- (๒) ป้องกันมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำความผิดวินัย
- (๓) ดำเนินการทางวินัยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาซึ่งมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัย

วัตถุประสงค์ของการรักษาวินัย

- (๑) เพื่อส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพของข้าราชการ และรักษาประโยชน์ของราชการ
- (๒) เพื่อธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของข้าราชการด้วยลักษณะของวินัย

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

ลักษณะของวินัย

วินัยมีลักษณะเป็นข้อบัญญัติ เพื่อควบคุมและส่งเสริมให้ข้าราชการอยู่ในกรอบแห่งความประพฤติ อันดีงาม ระเบียบวินัยโดยทั่วไปมีไว้เพื่อให้บุคคลในสังคมปฏิบัติร่วมกันในทิศทางและแนวทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ สันติ เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

วินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ข้อบัญญัติที่กำหนดเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ตามหมวด ๖ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๘๒ ถึงมาตรา ๙๗ ซึ่งอาจแยกได้ดังนี้

มาตรา ๘๒ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องรักษาวินัยที่บัญญัติเป็นข้อห้าม และข้อปฏิบัติไว้ในหมวดนี้โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

มาตรานี้กำหนดให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่เป็นข้อห้ามและถือปฏิบัติในเรื่องวินัยอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ ทั้งในและนอกเวลาราชการ แต่ทั้งนี้การกระทำผิดวินัยตามบทบัญญัติดังกล่าวต้องเป็นความผิดที่ได้ทำในขณะที่มีสถานภาพเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา แต่หากผู้ใดได้กระทำความผิดก่อนมีสถานภาพเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หรือก่อนบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ย่อมไม่อาจถือเป็นความผิดวินัยและนำมาส่งลงโทษทางวินัยได้ แต่อาจจะถือว่าเป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปในการรับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ หากเข้าเหตุตามที่กฎหมายกำหนด และหากปรากฏภายหลังเข้ารับราชการก็อาจต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการโดยพลัน เพราะเหตุขาดคุณสมบัติได้

กรณีตัวอย่าง

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเมื่อครั้งเป็นพนักงานราชการกระทำการทุจริตสอบคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และต่อมาหลังจากได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาถูก ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ฐานประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพนักงานราชการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๒๔ (๘) และมีมูลความผิดอาญา ฐานเป็นเจ้าพนักงานกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๕๗ มาตรา ๑๖๑ และมาตรา ๑๖๒ (๑) และ (๔) ประกอบมาตรา ๘๖ การกระทำความผิดดังกล่าวจึงถือเป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู ซึ่งเป็นผู้ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๓๐ (๓) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการ (มติ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญเกี่ยวกับการอุปสรรคและการร้องทุกข์ ในคราวประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒)

มาตรา ๘๓ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องสนับสนุนการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมีหน้าที่วางรากฐานให้เกิดระบอบการปกครองเช่นว่านั้น

มาตรานี้มีความมุ่งหมายให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีหน้าที่ต้องปฏิบัติใน ๒ ประการคือ

๑. สนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
๒. วางรากฐานให้เกิดระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

การสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ด้วยความบริสุทธิ์ใจอาจแสดงออกมาได้ทั้งกายและวาจา การกระทำที่ไม่สนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ถือเป็นความผิดวินัยไม่ร้ายแรง เว้นแต่การกระทำผิดดังกล่าวจะเป็นความผิดทางอาญา และผู้นั้นได้รับโทษจำคุกหรือโทษที่หนักกว่าจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรืออาจตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปในการเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการ หากมีพฤติการณ์ไม่เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการ ฐานประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งต้องปรับบทให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป

นอกจากนี้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายังมีหน้าที่ต้องวางรากฐานให้เกิดระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่น ให้นักเรียนได้รับความรู้หรือจัดกิจกรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จัดให้มีสภานักเรียนหรืออาจมีการจัดให้มีการเลือกตั้งประธานนักเรียน เป็นต้น

ที่มา : หนังสือข้อกำหนดวินัย และการดำเนินการทางวินัย การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดทำโดย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่”

การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

การรับทรัพย์สินและประโยชน์อื่นใด ตามมาตรา ๑๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

ในประเทศไทยมีอาชีพต่าง ๆ มากมาย สุดแต่แต่ละบุคคลที่จะเลือกกว่าอาชีพใดจะเหมาะสมตามความชอบ ความถนัด หรือความฝันของแต่ละบุคคล และมีอีกอาชีพหนึ่งซึ่งคนในสังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับและมีผู้คนมากมายพยายามฝ่าฝืนให้ได้รับโอกาสเข้ามาเข้าสู่อาชีพนี้ อาชีพนั้น คือ “เจ้าพนักงานของรัฐ”

เจ้าพนักงานของรัฐ เป็นอาชีพที่มีหลักการพื้นฐานคือบริการประชาชน โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยปกติจะได้รับค่าตอบแทน (Compensation) ที่รัฐจ่ายให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอาจอยู่ในรูปตัวเงินหรือมีใช้ตัวเงิน เช่น เงินเดือนพื้นฐาน (Base Salary) ค่าตอบแทนลักษณะอื่น ๆ (Allowance) สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูล (Benefit/Fringe Benefit) หรือบางหน่วยงานอาจได้รับเงินรางวัลประจำปี (Bonus) ซึ่งการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดข้างต้นนั้น เจ้าพนักงานของรัฐมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะรับได้ เพราะเป็นการรับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้เจ้าพนักงานของรัฐสามารถรับได้

การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอีกรูปแบบหนึ่งในระบบราชการไทย ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการรับในรูปแบบ “สินน้ำใจ” หรือ “สินบน” ซึ่งการรับในลักษณะนี้เมื่อรับมาแล้วย่อมส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเกิดความเอนเอียง ไม่เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด เป็นประตุนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน ก่อให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นงบประมาณของประเทศที่ต้องสูญเสียไป ความไว้วางใจของคนในสังคม ตลอดจนภาพลักษณ์ของประเทศ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สินน้ำใจ” และ “สินบน” ไว้ดังนี้

“สินน้ำใจ” คือ เงินหรือทรัพย์สินที่ให้เป็นรางวัล

“สินบน” คือ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ให้แก่บุคคลเพื่อจูงใจให้ผู้นั้นกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่ (กฎ น.)

แม้ว่า สินน้ำใจ จะเป็นการให้โดยมีพื้นฐานในลักษณะความมีน้ำใจไมตรี ความประทับใจ ความเมตตา ที่มีต่อกันระหว่างผู้ให้กับผู้รับ โดยลักษณะทั่วไปของ “ผู้รับ” เมื่อได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดมาแล้ว ก็เกิดความรักใคร่พอใจหรือเกิดความเกรงใจต่อ “ผู้ให้” และเมื่อถึงคราวที่ “ผู้รับ” ต้องตอบแทนบุญคุณก็ยากที่จะปฏิเสธ ยิ่งไปกว่านั้นถ้าการให้นั้นเป็นการให้ที่แอบแฝงโดยหวังประโยชน์ หรือผลตอบแทนจากการที่เจ้าพนักงานของรัฐจะต้องกระทำหรือไม่การกระทำใด ๆ ในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้น จะชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่ด้วยแล้ว เช่นนี้ การรับ “สินน้ำใจ” อาจกลายเป็นการ “รับสินบน” ไปในที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงของ “สินบน หรือ สินน้ำใจ” ของระบบราชการไทย พบว่าเมื่อเดือน มีนาคม ๒๕๖๐ นิตยสาร Forbes ได้เปิดเผยผลการศึกษารับเงินใต้โต๊ะของเจ้าหน้าที่ของรัฐในเอเชียขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ หรือ “Transparency International” (TI) เป็นเวลา ๑๘ เดือน พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไทยรับเงินใต้โต๊ะเป็นอันดับ ๓ (ร้อยละ ๔๑) รองจากอินเดีย (ร้อยละ ๖๙) และเวียดนาม (ร้อยละ ๖๕) และเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๑ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยได้เปิดเผย “ผลกระทบ

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

ของสถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชันไทย ด้านงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๖๑” สรุปไว้ว่า ถ้าสามารถลดการรับสินบนได้ร้อยละ ๑ จะส่งผลให้มูลค่าที่สูญเสียจากการทุจริตลดลง ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งหมายความว่าถ้าลดสินบนได้ทั้งหมดหรือร้อยละ ๑๐๐ จะส่งผลให้มูลค่าที่สูญเสียจากการทุจริตลดลง ๑ ล้านล้านบาท ซึ่งเท่ากับ ๑ ใน ๓ ของงบประมาณประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ (๓ ล้านล้านบาท) เน้นอนว่าเงินจำนวนมหาศาลซึ่งเป็นเงินของประชาชนผู้เสียภาษีที่ต้องสูญเสียไปนี้สามารถนำไปสร้างความเจริญให้ประเทศชาติได้อย่างมากมาย

องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ หรือ “Transparency International” (TI) กำหนดให้ “การรับสินน้ำใจ” เป็นกลุ่ม “ประพฤติมิชอบ” (Misconduct) เป็นการคอร์รัปชันรูปแบบหนึ่งที่ต้อง “ขจัด” ให้หมดไป โดยประเทศต่าง ๆ มักจะกำหนดมาตรการการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันคำนวณเป็นเงินได้ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมี ๓ แนวคิดหลัก ๆ คือ

แนวคิดแรก ไม่ห้ามการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด แต่ต้องเปิดเผยการรับประโยชน์ในรอบปีต่อสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบ เช่น การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของประธานาธิบดีสาธารณรัฐฝรั่งเศส

แนวคิดที่สอง กำหนดวงเงินที่สามารถรับได้ตามปกติประเพณีนิยม ได้แก่ การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ และธรรมจรรยา ซึ่งหมายถึงการรับจากญาติตามฐานานุรูป

แนวคิดที่สาม ห้ามรับของขวัญหรือประโยชน์อื่นใดที่คำนวณเป็นเงินได้ทุกชนิด หรือ “No Gift Policy” ตามหลักคิดที่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่บริการประชาชนและมีรายได้จากภาษีที่ประชาชนให้แล้ว จึงไม่สมควรรับประโยชน์ใด ๆ อีก

ปัจจุบันประเทศไทยใช้แนวคิดที่สอง โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เป็นการห้ามมิให้เจ้าพนักงานของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากผู้ใด ยกเว้น ๓ กรณี คือ

กรณีแรก ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นควรได้ตามกฎหมาย หรือกฎ ข้อบังคับ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

กรณีที่สอง เป็นการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุพการี ผู้สืบสันดาน หรือญาติที่ให้ตามประเพณี หรือตามธรรมจรรยา ตามฐานานุรูป

กรณีที่สาม การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาตามหลักเกณฑ์และจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเรื่องหลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๖๓

ที่มา / คู่มือการป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม ตามมาตรา ๑๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาล สำนักงาน ป.ป.ช.

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

ความรู้ คู่คุณธรรม

คุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีและความถูกต้องในการแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจของแต่ละบุคคลซึ่งยึดมั่นไว้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย

จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับจากสังคม เพื่อความสันติสุขแห่งตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคม

ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

๑. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบ
๒. ช่วยให้มีความสุขสัมพัทธ์อยู่ตลอดเวลา
๓. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ
๔. ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนมากขึ้น
๕. ช่วยให้นุชนำความรู้และประสบการณ์มาสร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีคุณค่า
๖. ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้ไปพร้อม ๆ กัน

คุณธรรมในการทำงาน หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติในการประกอบอาชีพคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จมีดังนี้

๑. ความมีสติสัมปชัญญะ หมายถึง การควบคุมตนเองให้พร้อม มีสภาพตื่นตัวจับไว้ใน การรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจที่จะประพฤติปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ได้อย่าง รอบคอบ เหมาะสม และถูกต้อง
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวงใคร
๓. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามในการทำงานหรือหน้าที่ของตนเองอย่าง แข็งขัน ด้วยความมุ่งมั่นเอาใจใส่อย่างจริงจังพยายามทำเรื่อยไปจนกว่างานจะสำเร็จ
๔. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผนที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและดำเนินการให้ ถูกลำดับ ถูกที่ มีความเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม
๕. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความเอาใจใส่มุ่งมั่นตั้งใจต่องาน หน้าที่ ด้วยความผูกพัน ความ พากเพียร เพื่อให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
๖. ความมีน้ำใจ คือ ปรารถนาดีมีไมตรีจิตต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบความสำเร็จ และ ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์
๗. ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออม รู้จักประหยัดเวลาตามความจำเป็น เพื่อให้ ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด
๘. ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมทั้งกาย จิตใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจ เดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จโดยไม่มีการเกี่ยงงอน

จริยธรรมในการทำงาน หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพที่ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และยอมรับ

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

จริยธรรมในการทำงานทั่วไป

จริยธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญในการทำงานและการดำรงชีวิต เรียกว่า มงคล ๓๘ ประการ มงคลชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทำงานมีดังนี้

๑. ชำนาญในวิชาชีพของตน (มงคลชีวิตข้อที่ ๘) เป็นการนำความรู้ที่เล่าเรียน ผูกฝน อบรม มาปฏิบัติให้เกิดความชำนาญจนสามารถยึดเป็นอาชีพได้

๒. ระเบียบวินัย (มงคลชีวิตข้อที่ ๙) การฝึกกาย วาจาให้อยู่ในระเบียบวินัยที่สังคมหรือสถาบันวางไว้เป็นแบบแผน

๓. กล่าววาจาดี (มงคลชีวิตข้อที่ ๑๐) คือ วชิสุจริต ๔ ประการ ได้แก่ ความจริง คำประสาน สามัคคี คำสุภาพ คำมีประโยชน์

๔. ทำงานไม่คั่งค้างสับสน (มงคลชีวิตข้อที่ ๑๔) ลักษณะการทำงานของคนโดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ

- การทำงานคั่งค้างสับสน คือ ทำงานหยายยุ่งเหยิง ทำงานไม่สำเร็จ
- การทำงานไม่คั่งค้าง คือ การทำงานดีมีระเบียบ ทำงานเต็มฝีมือ และทำงานให้เสร็จ

จรรยาบรรณวิชาชีพ

จรรยาบรรณเกิดขึ้นเพื่อมุ่งให้คนในวิชาชีพมีประสิทธิภาพ ให้เป็นคนดีในการบริการวิชาชีพ ให้คนในวิชาชีพมีเกียรติศักดิ์ศรีที่มีกฎเกณฑ์มาตรฐานจรรยาบรรณ จรรยาบรรณ มีความสำคัญและจำเป็นต่อทุกอาชีพ ทุกสถาบัน และหน่วยงาน เพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวควบคุมการประพฤติ ปฏิบัติด้วยความดีงาม ความสำคัญของจรรยาบรรณ เพื่อให้มนุษย์สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข จึงต้องมีกฎ กติกา มารยาท ของการอยู่ร่วมกัน ในสังคมที่เจริญแล้วไม่มองแต่ความเจริญทางวัตถุ

จริยธรรมในการทำงานผู้บริหาร

๑. มีหิริโอตตปปะ
๒. เว้นอคติ ๔ ประการ
๓. มีพรหมวิหาร ๔
๔. มีสังคหวัตถุ ๔

จรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ผู้ประกอบอาชีพแต่ละอาชีพกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติ ชื่อเสียง ฐานะของสมาชิกและวงการวิชาชีพนั้น ๆ ของสมาชิกที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ

จรรยาบรรณครู

๑. เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

๒. ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
๓. ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ อุทิศเวลาของตนให้ศิษย์
๔. รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นคนประพฤติชั่ว
๕. ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษา
๖. ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนและปิดบังอำพราง
๗. ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการ ไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็นของตน

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

- ๘. ประพฤติอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต
- ๙. สุขภาพ เรียบร้อย เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์
- ๑๐. รักษาความสามัคคีระหว่างครูและช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน

จรรยาบรรณนักกฎหมาย

- ๑. พึงถือว่างานด้านกฎหมายเป็นอาชีพไม่ใช่ธุรกิจ
- ๒. พึงถือว่ากฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือของความยุติธรรม มิใช่มาตรการความยุติธรรม
- ๓. พึงถือว่านักกฎหมายทุกคนเป็นที่พึงของประชาชนทุกคนในด้านกฎหมาย
- ๔. พึงถือว่าความยุติธรรมอยู่เหนืออำิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ใด ๆ
- ๕. พึงถือว่าความยุติธรรมเป็นกลางสำหรับทุกคน
- ๖. พึงถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิในเรื่องยุติธรรมเท่าเทียมกัน
- ๗. พึงชวนขวยหาความรู้ให้ทันเหตุการณ์เสมอ
- ๘. พึงดเว้นอบายมุขทั้งหลายอันเป็นสิ่งบั่นทอนความยุติธรรม
- ๙. พึงรักษาเกียรติยิ่งกว่าทรัพย์สินใด
- ๑๐. พึงถือว่าบุคคลมีค่าเหนือวัตถุ

ที่มา : <https://ita.ipst.ac.th/wp-content/uploads/sites/๓๓/๒๐๒๒/๐๒/%E0%B๘%๘๔%E0%B๘%B๘%E0%B๘%๙๓%E0%B๘%๙๘%E0%B๘%A๓%E0%B๘%A๓%E0%B๘%A๑%E0%B๘%๘๘%E0%B๘%A๓%E0%B๘%B๔%E0%B๘%A๒%E0%B๘%๙๘%E0%B๘%A๓%E0%B๘%A๓%E0%B๘%A๑%E0%B๘%๘๓%E0%B๘%๙๙%E0%B๘%๘๑%E0%B๘%B๒%E0%B๘%A๓%E0%B๘%๙๗%E0%B๘%B๓%E0%B๘%๘๗%E0%B๘%B๒%E0%B๘%๙๙.pdf>

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่”

หลักธรรมนำชีวิต

การพัฒนาที่ดี หนีไม่พ้นธรรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

คนซื่อสัตย์ คืออยู่กับความจริง จึงมีธรรมทันที

คนซื่อสัตย์ มีสันโดษช่วยค้ำประกันความสุจริต

เรื่องที่อาจารย์ป่วยเขียนไว้ แสดงออกถึง “ธรรม” ที่ท่านสนใจ ที่ท่านรู้ ที่ท่านปฏิบัติ โดยเฉพาะคุณสมบัติที่ควรเน้น ซึ่งเด่นในตัวท่าน ที่คนในสังคมรู้จักกันมาก คือ ความซื่อสัตย์สุจริต

แน่นอนว่า ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นธรรมข้อสำคัญ โดยเฉพาะเป็นสัจจะ คือความจริง ซึ่งตรงกับธรรมอยู่ในตัวเลยทีเดียว เพราะธรรมก็มีความหมายว่าความจริง คือ ความจริงเป็นอย่างไร ก็ปฏิบัติไปตามนั้น จึงตรงไปตรงมา

เมื่อปฏิบัติไปตามความจริง ก็ตรงตามธรรม และเป็นความซื่อสัตย์สุจริตด้วยพร้อมกัน

คนที่ซื่อสัตย์ คือ คนที่อยู่กับธรรมตั้งแต่ต้น หรืออยู่บนฐานที่ถูกต้อง คือ เป็นธรรมอยู่ในตัวเลย เพราะไม่เขวออกไปจากธรรมที่เป็นหลักแหล่งของความจริงนั้น

ความซื่อสัตย์สุจริต โยงไปหาความประพฤติความเป็นอยู่และคุณธรรมข้ออื่น ๆ ด้วย เพราะมนุษย์อยู่ในโลกต้องดำเนินชีวิต ต้องกิน ต้องอยู่ ต้องมีปัจจัย ๔ เป็นต้น การที่จะมีความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ได้ จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตข้ออื่นโยงกันเข้ามาอีก

ลักษณะของอาจารย์ป่วยอย่างหนึ่ง ซึ่งเข้าใจว่าดูไม่ผิด คือ ท่านมีความสันโดษ

สันโดษ แปลว่า ความพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่อยากได้ของคนอื่น และอยากได้ยอมรับเฉพาะสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม

ขยายความให้เต็มที่ ยินดีพอใจในสิ่งที่ได้มาเป็นของตนด้วยความเพียรพยายาม ทำให้มีขึ้นมาโดยชอบธรรม เน้นว่า ต้องได้ด้วยดีด้วยความเพียร และโดยชอบธรรม ถ้าไม่ชอบธรรมไม่เอา

ได้ทราบที่ อาจารย์ป่วย แม้แต่ของขวัญ ก็ไม่ยอมรับ ท่านมีความสันโดษ ไม่เอาของอะไรอื่นอยู่ด้วยวัตถุแค่ตามที่มีสิทธิได้รับ เช่น เงินเดือนของตนตามสิทธิโดยถูกต้อง สิทธิของตนมีเท่าใดก็รับแค่นั้นเกินนั้นไม่เอา อย่างนี้เป็นสันโดษนะชัดเต็มที่อยู่แล้ว แต่มองให้ดี จะก้าวไปถึง “มักน้อย” ด้วยซ้ำ คือ ถึงขั้นที่เรียกว่า เป็นผู้มักน้อยสันโดษ

สันโดษนั้น ไม่ต้องการบำรุงบำเรอตัวเอง ไม่หาวัตถุมาปรนเปรอ

สันโดษนี้ใช้กับพวกวัตถุ พุดง่ายๆ ว่า ใช้กับวัตถุเสปบริโภค สิ่งของ เครื่องกิน เครื่องใช้ เริ่มด้วยปัจจัย ๔ ที่จะเอามารุงบำเรอความสุขทางกาย สิ่งเหล่านี้ท่านสอนให้สันโดษ

โดยเฉพาะ “พระ” พระพุทธเจ้าตรัสสอนอยู่เสมอว่า พระภิกษุจะต้องสันโดษในจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัชบริวาร ตัวเองก็อยู่เรียบง่าย และเป็นผู้ที่เลี้ยงง่าย

คนที่สันโดษย่อมมีความสุขได้ง่าย แต่ถ้าไม่สันโดษจะสุขได้ยาก คนสันโดษมีแค่ไหนก็สุข

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก้”

แต่คนไม่สันโดษไม่มีความสุขด้วยของที่มี เพราะความสุขไปอยู่กับสิ่งที่ยังไม่มี เพราะฉะนั้นก็สุขไม่ได้สักที คนที่ไม่สันโดษก็เลยเป็นคนไม่มีความสุข

มองดูลักษณะพื้นฐานง่ายๆ ว่า เมื่อสันโดษทำให้เป็นคนที่มีความสุขง่าย ก็เลยไม่ต้องมัววุ่นวายกับการแสวงหาวัตถุเสปบริโภค แต่ความหมายไม่จบแค่นั้น

ถ้าสันโดษจบแค่นี้ก็แย่ เพราะจะเลื่อนลอย และมาตันที่ความสุข แล้วก็ทำให้เฉื่อยชาและประมาท

ถ้าสันโดษมีความหมายแค่นี้ ก็มีทางที่จะกลายเป็นปัจจัยแห่งความเกียจคร้านไปได้ เรียกง่ายๆ ว่า สันโดษของคนขี้เกียจ

ที่มี / หนังสืออาจารย์ ป่วย <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/๒๕/๘>

“รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่”

โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการรักษาวินัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘